

Danko pro aljuĝita premio de la Fondaĵo Antoni Grabowski

Tiu 26a de julio restos memorinda tago, almenaŭ por mi mem. En ĝi koincidis samtempe malĝojo kaj ĝojo. Malĝojo pro la nepartopreno en la rotterdamo Universala Kongreso, aliflanke ĝojo pro la aljuĝo de la ĉijara premio de la Fondaĵo Antoni Grabowski al mi persone kiel aŭtoro/redaktoro de la libro *Svisa Enciklopedio Planlingva*, aperinta en 2006. Sendube, ambaŭ sentoj estas tre fortaj.

Ho, mia kor'! Ne batu maltrankvile

...

Ĉi tiu premia aljuĝo, pro kiu mi tre ĝojas, fieras kaj sentas min tre honorata, venis por mi tute neatendite. Mi nek konsciis pri tia eventualeco, nek aŭdacis revii pri tia intenco kaj decido flanke de tiu unika kaj bela Fondaĵo. Pro tio, la ĝojo estas despli granda, se feliĉiga mesaĝo alvenas en neatendita momento. Do ĉi tiu aljuĝo estas vera, granda surprizo. Sendepende de la alteco de la monsumo disponigata mi rajtas supozii, ke la premio Grabowski estas komparebla kun unu el la pli gravaj libro-premioj internaciaj aŭ naciaj. Estas tre bone, ke la Esperanto-movado disdonas premiojn. Same neatendite kiel falis la stelo de Grabowski sur min, sekve same neplanite aperis la ideo, ke mi verku, kiel decas en tia momento, konvenan dank-,paroladon'.

Volonte mi memoras analogan surprizan situacion antaŭ multaj jaroj, komence de la 90aj, kiam la Fondaĵo Ivo Lapenna aljuĝis al mi subvencieton por mia tiama universitata diplomverko pri la historio de interlingvistiko kaj Esperanto en la Cara Imperio kaj Sovetunio. Mi do fieras kaj pri la subvencio 'Ivo Lapenna' kaj pri la premio 'Antoni Grabowski'.

Ambaŭ eminentaj nomoj, kaj Lapenna kaj Grabowski, elstaras kun giganta signifo en la Esperanto-movado. La profesia juristo Ivo Lapenna (1909-1987), esperantisto de 1928, celis la oficialan agnoskon de Esperanto ĉe Unesko kaj ties membroŝtatoj. 'Lia' triumfa montevidea rezolucio de 1954 formas ĝis hodiaŭ parton de la 'Esperanto-mistiko' (kvankam la rezolucio de Sofio estis eble pli signifa). Kiel ajn, la agado de Lapenna estis nomita de Reto Rossetti 'herakla laboro'; eĉ Marjorie Boulton ne povis ne verki apoteozan poemon pri Lapenna. Ĝis hodiaŭ Lapenna, kies signifo aliflanke laŭ ies opinioj estis ankaŭ troigita, vigle ekzistas en la memoro de multaj esperantistoj.

Nu, mia unuavica tasko ne estas glori Lapennan, kiu sendube kontribuis esence al la fortigo de la postmilita Esperanto-movado. Sed mi volus diri kelkajn omaĝajn vortojn pri Antoni Grabowski. Kvankam eble malpli konata al la nuna generacio de esperantistoj, ĉi tiu antaŭmilita pola Esperanto-pioniro havas sendube similan signifon por la Esperanto-lingvo kiel Lapenna por la postmilita Esperanto-organizo. Fakte ambaŭ *pacaj batalantoj* estis ne nur brilaj organizantoj, sed ankaŭ postlasis signifajn verkojn ofte menciatajn kaj ŝate legatajn ankoraŭ nuntempe. Kaj ili ambaŭ estis elstaraj lingvaj artistoj.

Antoni Grabowski, naskita en 1857 kaj mortinta en 1921, nature ne povis koni Lapennan, sed Lapenna ja menciis sian bravan antaŭulon multfoje en la monografio 'Esperanto en perspektivo'. Kiel profesia kemiisto Grabowski kunigis lingvan talenton kun literatura intereso. Li ellernis multajn lingvojn, tiel ke iom post iom li scipovis 15 diversajn. Je tiu fono ne estas mirinde, ke li interesiĝis pri la demando de la internacia planlingvo, kiu en lia epoko fariĝis iom aktuala. Unue Grabowski lernis Volapukon kaj persone konatiĝis kun ties inventinto Schleyer. Sed post konstato, ke apenaŭ eblas praktike interkomunikadi en tiu lingvo, Grabowski

seniluziigite forlasis tiun projekton kaj en 1887 faris duan provon kun Esperanto. Grabowski estis forte impresita kaj pri ĉi tiu modele konstruita lingvo, kaj pri la eksterordinara personeco de ĝia kreinto L.L. Zamenhof, kiun li vizitadis en Varsovio. Tio sufiĉis por ke li decidu dediĉi sian propran vivon al la disvastigo de tiu grava projekto. Grabowski apartenis al la fruaj intelektuloj, kiuj komprenis la esprimpotencon de la lingvo Esperanto, kaj per kelkaj brilaj tradukoj li ankaŭ pruvis tiujn geniajn trajtojn de la zamenhofs idiomo. En 1888 aperis lia traduko de ‚La neĝa blovado‘ de Puŝkin, kaj en 1889 sekvis la traduko de ‚La gefratoj‘ de Goethe, se nomi la unuajn traduk-sukcesojn de Grabowski. Per ‚La parnaso de popoloj‘, kiu prezentas 116 poemojn el 30 lingvoj kaj kulturoj, kaj ‚Sinjoro Tadeo‘ de Mickiewicz, respektive en 1913 kaj 1918, estis atingitaj la kulminoj de lia literatura maturo. Iom esplorante la verkaron de Grabowski, mi retrovis, ke li elpoligis interalie ankaŭ la poemojn ‚En Svisujo‘ de Juliusz Słowacki kaj ‚Sur la Jungfrau‘ de Maria Konopnicka, du el miaj ŝatataj polaj verkistoj.

Komence de la 1890aj jaroj Grabowski, kies portreto troviĝas tute komence de la UEA-Jarlibro 2007, malkontentis pro la malrapideco de la disvastiĝo de Esperanto. Supozante ke la kialoj troviĝas en la malperfekteco de la lingvo, li pledis por reformoj en Esperanto. Sed kiam la tikla voĉdono pri lingvaj reformoj okazis en 1894, li voĉdonis, kiel la plimulto, kontraŭ reformoj kaj, konsciante pri la genieco de tiu planlingvo, do helpis savi Esperanton de teoriaj diskutoj, kiuj povus konduki al ĝia disfalo. Konvinkita pri la ĝusteco de la Fundamento de Esperanto, Grabowski senlace daŭrigis sian poresperantan agadon, ankaŭ kiel instruisto kaj organizanto.

Lapenna kaj Grabowski, vivante en diversaj landoj kaj aliaj tempoj, eble similis unu la alian en tio, ke ili estis malkontentaj pri la malrapida disvastiĝo de Esperanto kaj strebis al pli altaj atingoj. Laŭ la zamenhofs moto *Ni paŝo post paŝo post longa laboro atingos la celon en gloro* ili volis supozeble atingi tro multe kaj troigis. Laŭ malnova saĝo validas: kiu volas tro kaj troigas, tiu ofte fiaskos. Sed la kontribuoj de ambaŭ, eĉ se nur mikrosocie signifaj, tamen restas „ĉiusence grandaj“, kiel Boulton emfazis en sia poemo pri Lapenna; tio sendube validas ankaŭ por Grabowski. Inter tiuj, kiuj komprenis la signifon de Grabowski, troviĝas ankaŭ Zofia Banet-Fornalowa, kies biografio pri Grabowski konsistigas la unuan seriozan provon prezenti la vivon kaj verkon de la fama pioniro.

En la premiita libro *Svisa Enciklopedio Planlingva* bedaŭrinde ne eblis trakti la verkon de Antoni Grabowski. Feliĉe lia nomo estas almenaŭ dufoje menciita, pli malpli hazarde, sur paĝoj 698 kaj 782, lige kun la 2a Universala Kongreso en Ĝenevo (1906), kie lia himno ‚Marŝo de l’Esperantistoj‘ estis prezentita, kaj en artikolo de la svisa planlingvano André Schild, kiu el vidpunkto de Interlingua traktis la demandon de la Internacia Lingvo. La mencio de Grabowski ĉe Schild pruvas, ke tiu pola Esperanto-pioniro estis respektata ankaŭ de la ‚konkurantoj‘ de la zamenhofs lingvo.

La ĵurio de la Fondaĵo Antoni Grabowski pravigis sian decidon, ke „la riĉa enhavo de tiu ĉi unika verko pri la planlingva movado de unu lando estas modela pro siaj scienca kompetenteco kaj objektiveco“. Mi tre ĝojas pro tiuj konkludo kaj laŭdo, kiuj estis faritaj en simila senco ankaŭ en pluraj jam aperintaj recenzoj. Mi konsentas kun la opinio de la ĵurio, ke temas pri unika verko, kaj unika okazo. Mi deziras interpreti, ke la premio estas aljuĝata ne al mi persone, sed al la verko mem, kiun mi havis la okazon efektivigi, kune kun ĝiaj apogantoj, subvenciantoj kaj eldonistoj, nome Svisa Esperanto-Societo (SES), Centro de dokumentado kaj studo pri la lingvo internacia (CDELI) kaj privataj sponsoroj.

Kvankam tia ampleksa kaj multfaceta verko kiel la svisa enciklopedio ne estas kaj ne povas esti perfekta, gravas, ke niaj historiografiaj kaj biografiaj entreprenoj estu science faritaj. Kaj se ni ne kapablas en ĉiuj kazoj esti sciencaj, ni klopodu almenaŭ esti ekzaktaj aŭ precizaj kaj objektivaj, kvankam ankaŭ tiu idealo estas aŭ povas esti, kiel ni ĉiuj scias, nur iluzio. En la enkonduko al la libro estas menciite, ke tia verko povus servi ne nur al la prilaborado de nia historio, sed helpi ankaŭ al la serioza publika propagando de Esperanto kaj de la internacilingva ideo. Mi kredas, ke la svisaj legantoj de la enciklopedio komprenis tiun ideon. En la kerno de la libroprojekto mi ĉiam defendis tiun unuagradan, prioritatan intencon. Ĝia agnosko en 2008 fare de grava Fondaĵo sub la aŭspicio de Universala Esperanto-Asocio, nobla organizo fondita antaŭ cent jaroj de la svisoj Hector Hodler, Edmond Privat kaj René de Saussure en Ĝenevo, tempe certe ne sekvas hazarde kaj povas esti konsiderata kiel simbola, kaj precedentata.

Mi sincere dankas al la Fondaĵo Antoni Grabowski kaj al ties ĵurio, konsistanta el la estimindaj sinjoroj d-ro Ulrich Lins, István Ertl kaj Mine Yositaka, pro ilia bonvolo, kiun samtempe ĝuas kune kun mi ankaŭ la de mi ŝatata kolegino d-ino Ilona Koutny. Kiel Antoni Grabowski ŝi vivas kaj laboras en Pollando, fakte en ĝia sama iama sektoro germana-prusa, kie loĝis Grabowski. Do ni trovis kaj aludis kelkajn interesajn geografiajn, historiajn kaj aliajn koincidojn. La monsumo rezultanta el la premio estu laŭ mia deziro parte reinvestata por la distribuo de la libro al interesataj sciencaj institucioj tra la mondo.

Por ne vekti en tia flata dankparolado la impreson de hipokriteco, ĉar mi konsideras min ankaŭ kiel homon kun tre kritika menso, jen plej lasta persona konsidero, kiu samtempe estas ĝenerala rimarko pri la aktuala situacio de interlingvistiko kaj esperantologio, ekzemple en Svislando: La Fondaĵo Grabowski agnoskas min kvazaŭ oficiale kiel „interlingviston“. Mi deziras atentigi ke mi, male al aliaj interlingvistoj, kiuj eble trapasis kaj finis iun oficialan studprogramon aŭ kiuj estas interlingvistike multe pli erudiciaj ol mi, aŭ kompare kun Ilona Koutny, kiu estas profesorino pri interlingvistiko en universitato, disponas bedaŭrinde neniun oficialan diplomon, kiu konfirmus mian kompetenton pri tiu fako, kaj la superan ekzamenon de ILEI/UEA mi trapasis antaŭ multaj jaroj. Laŭ universitata kleriĝo mi estas filologo (slavisto), historiisto kaj diplomito pri internacia juro (tria faketo), cetere sen doktora titolo. En tiuj disciplinoj, kiujn mi finis en 1992, mi publikigis neniujn (signifajn) artikolojn. Do ne havante la okazon diplomiĝi pri esperantologio aŭ interlingvistiko, kvankam tiu opcio estis konata al mi, mi povas esti nur hobia, amatora, aŭtodidakta aŭ honor(ofic)a interlingvisto, kun la espero, ke tiu fako iam atingos pli grandan signifon, kiun ĝi sendube meritus.

Post kiam KCE/CDELI/SES en Svislando bedaŭrinde ne sukcesis instituciigi esperantologiajn kaj interlingvistikajn studojn sur pli alta publika aŭ ŝtata nivelo, necesus nun entrepreni novajn paŝojn en rektaj kontaktoj kun kantonaj universitatoj. Ne posedante la apogon aŭ konsilon de iu ajn, kaj sentante min pli kaj pli soleca kaj izolita en la esperantologia-interlingvistika kampo en Svislando, mi ne sciis kie kaj kiel komenci, kiel siatempe komencis Lapenna kaj Grabowski eble tute naive, sed kuraĝe kaj firme. La svisaj esperantistoj bedaŭrinde ne tro interesiĝas pri esperantologio kaj interlingvistiko, kaj tiuj kiuj havas esperantologiajn aŭ interlingvistikajn konojn aŭ kompetentojn, ofte ne vere konsideras sin esperantistoj. Ĉi tiun surprizan kaj evidente paradoksan kontraston necesas konsideri. Ŝajnas, ke fone de la grandaj akademaj transformoj, la ŝanĝitaj instru- kaj lern-prioritatoj, la ŝparpremo flanke de la politiko, la dubado pri la senco de malgrandaj, „orkideaj“ fakoj (kiel slavistiko, cetere), la drasta konkurenco de ĉiuj flankoj ktp. tiaj ideoj, planoj kaj projektoj kiel la enkonduko de la planlingvaj studoj iĝis verŝajne ankoraŭ pli malfacile realigeblaj ol antaŭ jaroj, jardekoj, kaj devos resti privataj aŭ duonprofesiaj iniciatoj. Sed tiu opinio eble estas erara, kaj eventuale indus refari provojn. Tamen kiel solulo, kiel Davido, kiu devus konvinki ŝtatajn instancojn,

Goliatojn, oni sentas sin tiom malforta en la kredo, ke oni supozeble malmulton atingos, kvankam oni dezirus.

Se rilate la aluditan „eternan gloron“ de iuj verkoj oni volus je la fino de ĉi tiu dankparolado iom citi el la verkaro de nia ŝatinda Grabowski, jen eble taŭgus en nia kunteksto la du unuaj strofoj de originala poemo, kiun li dediĉis „Al la semanto“ – la Majstro en Varsovio:

*Feliĉa la semanto estas,
Printempe kiu semis grenon
Kaj en aŭtuno ĝoje festas
De bonrikolto la solenon.*

*Feliĉa, kiu en la koro
Pri granda verko flame revis,
Kaj el la ĉarma revo-floro
Maturan frukton elricevis*

Kaj, iom pli malmodeste, fama citaĵo el odo de Horacio, ellatinigita de Grabowski:

*Monumenton, ol bronz' kreis pli daŭran mi,
Supron de l' piramid' alte superas ĝi.
Nek pluvega malsek', nek plej impeta vent'
Ĝin detruos en kur' longa de jaroj, nek
Tempo, kiu sen halt' pasas senfine for.*

Kiel ni vidas, ankaŭ Grabowski okupiĝis pri la demando de la gloro. En tiu senco estu esprimita la deziro, ke la svisa enciklopedio servu kiel modelo por analogaj alilandaj projektoj. Espereble la aljuĝo de la premio Grabowski influos ankaŭ iomete la komercan sukceson de la svisa enciklopedio. Ĉiu aŭtoro deziregas, ke, se iel eble, la tuta mondo aĉetu kaj legu lian libron. Klare estas ke tiaj specifaj – kaj multekostaj – libroj kiel la mia ne furoras kiel plej ofte vendataj. Ĉiukaze por mi pli gravas kvalito ol kvanto. Sed mi estas konvinkita, ke la premio Grabowski certe helpas, ke la svisa enciklopedio iam fariĝos bestselera. Kaj krom tio ĝi sendube helpas konservi aŭ eĉ fortigos mian motiviĝon plu labori, *rekte kaj ne deflankiĝante*, por Esperanto, esperantologio kaj interlingvistiko.

Fone de ceteraj elstaraj gravaĵoj, kiujn kreis aliaj esperantistoj, kompreneble ne decas pretendi, ke *Svisa Enciklopedio Planlingva* malgraŭ ĝia dikeco ricevu eternan gloron, male jes ĉiuj svisaj planlingvanoj, kiuj en la enciklopedio estas prezentitaj kaj al kiuj la verko estas dediĉita. Do, denove dankon, pro la plivalorigo de la verko, kaj pro la gratuloj ricevitaj de diversaj flankoj. Espereble la botelo de „Bona svisa vino al la fino“, kiel Ed Borsboom titolis sian recenzon, baldaŭ povos esti solene malfermita !

Andreas Künzli, okaze de la aljuĝo de la premio de la Fondaĵo Antoni Grabowski Berno, Svislando, fine de julio 2008

Ĉi tiu teksto estis unuafoje publikigita en SES informas 3/2008 kaj Spegulo 3/2008.